

En velbevaret hemmelighed

Forbrugernes og de økologiske landmænds syn på udfasning af konventionel husdyrgødning

Jesper Lassen

Institut for Fødevarer og Ressourceøkonomi
Københavns Universitet

jl[dot]las[at]foi.ku.dk

Baggrund og forskningsspørgsmål

Økologisk Landsforening og Landbrug og Fødevarers
Økologisektion lavede i 2008 en principbeslutning om
udfasning af konventionel husdyrgødning pr 2021

Men

Hvad siger de økologiske landmænd?

Er de med på ideen og hvad er deres syn på alternativerne?

Og

Hvad med forbrugerne?

Ved de der er et problem og hvad er deres krav til
løsningerne?

Metode: Fokusgruppe-interviews

Fem fokusgrupper med øko-landmænd á 5-8 deltagere

- De 5 grupper
 - Plantebrugere: Ideologer; udfasning stor udfordring
 - Plantebrugere: Pragmatikere; udfasning stor udfordring
 - Mælkeproducenter: Ideologer; udfasning lille udfordring
 - Mælkeproducenter: Pragmatikere; udfasning lille udfordring
 - Blandet gruppe: Ideologer

Fem fokusgrupper med forbrugere á 8 deltagere

- Deltagelseskriterium: Økologisk forbruger, dvs.
 - Ja til **enten**: Har du købt et eller flere økologiske produkter indenfor de sidste 2 uger? **Eller**: Økologisk landbrug bør fremmes!
- De 5 grupper
 - Højtuddannede, storby (København)
 - Højtuddannede, provinsby (Kolding)
 - Lavere uddannede, storby (København)
 - Lavere uddannede, provinsby (Kolding)
 - Blandet uddannelse, landdistrikt (Christiansfeld)

Interviewene

- Semistrukturerede interviews
- Guide med temaer

Landmænd

1. Introduktion
2. Økologi-forståelse
3. Syn på beslutning om udfasning
4. Egne forslag til løsninger
5. Syn på alternative næringsstofstrategier
6. Afslutning

Forbrugere

1. Introduktion
2. Økologi-forståelse
3. Syn på økologiske teknologier
4. Syn på import af konventionel husdyrgødning
5. Syn på alternative næringsstofstrategier
6. Afslutning

- De alternative næringsstofstrategier
 - Gøde med ubehandlet slam direkte fra kommunale rensningsanlæg
 - Gøde med komposteret spildevandsslam fra kommunale rensningsanlæg
 - Gøde med rent fosfat udvundet af spildevandsslam
 - Økologisk selvforsyning med næringsstoffer (på sektor-niveau)
 - Økologisk selvforsyning med næringsstoffer (på den enkelte bedrift)
 - Gøde med restprodukt fra lokale økologiske biogasanlæg
 - Gøde med komposteret husholdningsaffald
 - Gøde med biopulp udvundet af usorteret husholdningsaffald (L)
 - Kombineret økologi og konventionel på den enkelte bedrift (L)

Økologerne: argumenter imod

- **Økonomi:**
 - **Det er slut:** Enden på økologi på Sjælland
 - **Tilbagelægning:** Overvejer at lægge om
- **Politik:**
 - **Hyklerisk:** Falsk hensyn til DN og forbrugerne
 - **Bremser udvikling:** Harmonere ikke med ønske om mere økologi (bremser tilgang og output)
- **Teknologi:** Der mangler alternative teknologier!
- **Uretfærdigt:** Forkert beslutning truffet af et mindretal med deres på det tørre
- **Ufornuftigt:** Vi har gode grunde til at bruge konventionel gødning og behøver ikke bortforklare det

"A: Men det bliver svært for os. Især herovre på Sjælland, hvis ikke vi har noget gødning at give vores afgrøder, fordi så kan vi jo lige så godt lade være med at ... det kan simpelthen ikke lade sig gøre at høste noget fornuftigt udbytte, hvis ikke du har noget gødning til de marker.

B: Så er festen sgu slut.

C: Ja, det er den. Den er helt slut."

D: "Det er bare for at få fred! De vil stå sig godt politisk og overfor Naturfredningsforeningen og forbrugerne. Og så siger de: 'vi kan sgu ikke klare det lige nu, så vi skal lige have ti år før det hele er slut. Og så håber vi at der er noget ny teknik (...)' Det er simpelthen falsk!

E: Det er i hvert fald en stor fejl at udfase før der er noget alternativ!"

Økologerne: argumenter for

- **Økologisk:** Udfasning er i overensstemmelse med den økologiske tanke:
 - **Kredsløb:** Den rette vej, men vi skal have tekniske løsninger, så udpining undgås og vi får lukket kredsløbene
 - **Forurening:** Rette vej, fordi der er miljø- og sundhedsskadelige stoffer i konventionel gylle.
- **Ærlighed** i forhold til forbrugerne – undgår konflikt
- **Uafhængighed:** Økologien skal klare sig uden de konventionelle
- **Dyd af nødvendighed:** Rette vej fordi der bliver kamp om gyllen
- **Økonomisk:** Der er penge i det

”Det vil nok være fair; det vil være nogen, der vil springe fra, så du vil få færre, der vil avle korn til salg (...) så det samlede areal med korn, det vil alt andet lige gøre, at priserne vil stige, (...) Man er nødt til at gøre noget ved det her, for hvis du tager en snak med forbrugerne, jamen så tror jeg langt de fleste af dem, de ved jo ikke, at det er konventionel gødning, man bruger. Dem, der køber økologi regner vel med, at det er økologisk (...)”

”Vi skal jo have gang i recirkulering jo. Det er ikke sikkert, at det har nogen fremtid at få slam tilbage fra rensningsanlæggene, men alt det, vi kan med madaffald og sådan noget - de næringsstoffer skal selvfølgelig tilbage til os igen; og så ligger der en enorm ressource i lavbundsarealerne, som bare ligger til bare ingen verdens nytte nu. (...) Og randzonerne (...) Så er det gen-gen-genbrug, og vi får næringsstofferne reddet, inden de løber ud i vandløbene...”

”Det bliver det da sværere og sværere at skaffe konventionel husdyr-gødning, så om reglerne er der eller ej, så bliver jeg jo nødt til i hvert fald at tænke anderledes alligevel. Så det er jo også et argument for, at vi lige så godt kan komme i gang med at få det væk, og lad os da så få en god historie ud af det samtidig.”

Forbrugernes syn på brugen af konventionel husdyrgødning

- De skuffede: Økologien mister sin mening
- De forurettede: Det er falskt – jeg føler mig snydt
- Pragmatikerne: Det er ikke ideelt, men nok det der er muligt
- Tillidsfulde: OK, det er reglerne og risikoen er undersøgt

”Jeg sidder da lidt og tænker, nåh, så kan det næsten være lige meget med at købe økologisk, hvis der er så lidt forskel. Altså, det vil jeg gøre på nogle ting alligevel.”

”Min impulsrefleks er at sige, de er nogle lidt større skurke, fordi de kører et produkt, som de brander på den måde, som, hvis man kradser lidt i lakken måske er helt 100%.”

”A: Altså, det bekymrer ikke mig ... men jeg ville foretrække at det en dag var sådan at der var nok økologisk husdyrgødning til at de kunne bruge kun det. Om det er praktisk lad-sig-gørligt, det ved jeg ikke, men jeg tænker, det ville gøre det mere gennemført økologisk.

B: det er vel også fordi det skal være realistisk, kan man sige.”

”Hvis det er godkendt til at bruges, så er der vel også lavet nogle undersøgelser, der viser at det ikke har nogen indflydelse på det økologiske aspekt, så umiddelbart kan jeg ikke se noget problem i det.”

Økologernes syn på ubehandlet spildevandsslam

- **Ja, men:** Principielt er det en god løsning: lukker næringsstofkredsløbet, MEN uacceptabelt pga. risici for miljø og sundhed.
- **Nej!** Kan slet ikke accepteres pga. risici for miljø og sundhed.

Det skulle vi jo egentlig gøre, men om vi skal anvende det direkte, det er så noget helt andet, og vi skal heller ikke gøre det før det er risikofrit. Jeg tænker både på sygdomme og på risiko for tungmetaller, og der er jo nok frygtelig meget, der stadigvæk er aktivt, penicillin i slammet, kunne jeg forestille mig.

Ja, det er fuldstændig knald i hovedet. Vi ved godt, at mennesket er det sidste led i fødekæden, og vi ved godt, at alle hormoner og alle fremmedstoffer og alle tungmetaller de ophober sig i fødekæden, og så vil vi fandeme til at køre det tilbage ind i fødekæden igen! Der er da noget af det allerdummeste, vi kan gøre. (...) Det er en katastrofe, hvis det bliver indført.

Forbrugernes syn på ubehandlet spildevandsslam

Nej! Fordi:

- Der er en risiko forbundet med de forurenende stoffer
- Selvom forskerne lover at det er risikofrit, ophobes tungmetallet stadig...
- Det er ikke anderledes end at bruge konventionel husdyrgødning

K: Jeg får bare sådan nogle skrækscenarier, hvad det er for nogle ting, der er i det.

J: Jeg synes bare slam.

A: Det er jo fyldt med hormoner.

K: Ja, hormoner og tungmetaller.

A: P-piller.

V: Så vi skal opveje det mod den konventionelle husdyrgødning?

P: Men jeg synes, det her er værre end at bruge konventionel.

C: Det tænker jeg også. Der er noget psykologi i det også. Hvorfor fjerne konventionel husdyrgødning og så gå over til det her. Det kan jeg slet ikke.

Økologernes syn på komposteret spildevandsslam

Ja, hvis det er godkendt og hvis vi kan være sikre på at de forurenende stoffer er væk

Forsigtig accept

- Principielt god idé at lukke kredsløbet, men vi skal være sikre på at de der ikke er problemer med forurenende stoffer
- Vi er en del af samfundet; og dermed af problemet og løsningen.
- Vi må betale en pris for den fosfat vi kommer til at mangle.

Men lige nu kører vi jo - eller jeg gør i hvert fald - svinegylle, som højst sandsynligt kommer fra nogle sojabønner, der er dyrket i Argentina eller deromkring, og det er jo en sindssyg næringsstofbalance at kalde sig økolog på, så [komposteret slam], er at foretrække, det skal bare være mere kontrolleret, end det er nu.

Nej, ikke tale om fordi vi kan ikke være sikre på at den organiske fraktion er væk og der vil stadig være tungmetallerne

Forbrugernes syn på komposteret spildevandsslam

Nøgende: Lidt bedre end konventionel husdyrgødning fordi der også er uønskede organiske stoffer i den konventionelle husdyrgødning, men der er stadig problemer med tungmetaller

Nej! Fordi det er stadig konventionelt og der vil være de samme problemer

S: Men for mig, er det lidt [ligesom] konventionel landbrug, altså at bruge kunstgødning. Men alligevel, synes man, at det er OK at hente lidt tungmetaller ind på marken, hvad er så forskellen fra at have en konventionel gødning med div. tungmetaller i?

K: Jeg er helt enig i det synspunkt der.

S: Jeg ved heller ikke, hvad konsekvenserne af det er, men at begynde at cirkulere tungmetaller og sådan noget, det er mig imod.

Opsamling

- Landmændenes syn på udfasningsplanen afhænger i høj grad af deres motivation for at være økologer og deres egen produktion
 - Ideologerne er mere positive end pragmatikerne
 - Økologer med husdyr er mere positive end rene planteavlere
- Landmændene baserer deres vurderinger af specifikke teknikker på overvejelser om
 - Økonomi
 - Overensstemmelse med den økologiske idé (kredsløb)
 - Praktiske forhold på bedriften
 - Risikoen
- Forbrugernes syn på politikken er blandet
 - Stort set ingen kendte til problemstillingen
 - Alle var enige om at det var en god idé at gøre noget ved det
- Forbrugerne baserer deres vurderinger af specifikke teknikker på overvejelser om
 - Risiko

